

Rijden onder invloed in de provincie Zeeland, 1996-1997

Ontwikkeling van het alcoholgebruik door automobilisten in weekendnachten

R-97-66
M.P.M. Mathijssen
Leidschendam, 1998
Stichting Wetenschappelijk Onderzoek Verkeersveiligheid SWOV

Documentbeschrijving

Rapportnummer: R-97-66
Titel: Rijden onder invloed in de provincie Zeeland, 1996-1997
Ondertitel: Ontwikkeling van het alcoholgebruik door automobilisten in weekendnachten
Auteur(s): M.P.M. Mathijssen
Onderzoeksmanager: Mr. P. Wesemann
Projectnummer SWOV: 52.630
Opdrachtgever: Ministerie van Verkeer en Waterstaat, Directoraat-Generaal Rijkswaterstaat, Adviesdienst Verkeer en Vervoer, Hoofdafdeling Basisgegevens

Trefwoord(en): Drunkenness, driver, night, blood alcohol content, weekend, police, woman, man, surveillance, enforcement (law), behaviour, Netherlands.

Projectinhoud: Dit rapport doet verslag van onderzoek naar het alcoholgebruik van automobilisten in de provincie Zeeland, in vrijdag- en zaterdagnachten van het najaar van 1997.

Aantal pagina's: 14 + 11 blz.
Prijs: f 17,50
Uitgave: SWOV, Leidschendam, 1998

Inhoud

1.	<i>Inleiding</i>	4
2.	<i>Opzet en uitvoering van het onderzoek</i>	6
2.1.	Opzet	6
2.2.	Uitvoering	6
2.3.	Statistische analyse	7
3.	<i>Resultaten van het onderzoek</i>	8
3.1.	Alcoholgebruik naar dag van het weekend (tabel 1)	8
3.2.	Alcoholgebruik naar dag en onderzoeksgebied (tabel 2)	9
3.3.	Alcoholgebruik naar dag en tijdstip (tabel 3)	9
3.4.	Alcoholgebruik naar geslacht en leeftijd (tabel 4)	9
3.5.	Herkomst van overtreiders (tabel 5)	11
3.6.	Enquêteresultaten	11
4.	<i>Conclusies en aanbevelingen</i>	12
4.1.	Politietoezicht	12
4.2.	Voorlichting en publiciteit	12
4.3.	Wettelijke maatregelen	13
	<i>Bijlage 1 Enquêteformulier</i>	15
	<i>Bijlage 2 Toelichting WPM-analyse</i>	17
	<i>Bijlage 3 Tabellen 1 t/m 5</i>	19

1. Inleiding

Evenals in de jaren 1994 t/m 1996 heeft de SWOV in 1997, in nauwe samenwerking met de politie van de regio Zeeland, het alcoholgebruik van automobilisten in de provincie Zeeland geïnventariseerd.

Het belangrijkste doel van het SWOV-onderzoek is het vaststellen van ontwikkelingen in het alcoholgebruik van de Zeeuwse automobilisten en het opsporen van perioden, gebieden en groepen bestuurders met een verhoogd alcoholgebruik en/of een verhoogd risico op een alcoholongeval.

Het nauwkeurig volgen van ontwikkelingen in het alcoholgebruik in het verkeer is voor het beleid van wezenlijk belang, omdat een relatief kleine verandering in het rijden onder invloed grote gevolgen voor de verkeersveiligheid kan hebben. Gegevens over eventuele speciale probleemgroepen of -gebieden kunnen worden gebruikt bij het opzetten van toezicht- en voorlichtingscampagnes rond alcoholgebruik in het verkeer.

Alcoholgebruik in het verkeer heeft een sterk negatieve invloed op de ongevalskans en de ernst van het letsel. Geen enkele andere enkelvoudige factor is als ongevalsoorzaak zo belangrijk als alcoholgebruik. Bestrijding van alcohol in het verkeer is dan ook terecht een speerpunt in het verkeersveiligheidsbeleid. En er is reden om de aandacht niet te laten verslappen: na een sterke vermindering van het rijden onder invloed vanaf het midden van de jaren tachtig was er in de eerste helft van de jaren negentig weer sprake van een geleidelijke toename. In 1991 was in weekendnachten 3,9% van de Nederlandse automobilisten onder invloed, in 1992 4,0%, in 1993 4,2% en in 1994 zelfs 4,9%.

Daarna is het alcoholgebruik weer licht afgenomen: 4,7% overtreders in 1995 en 4,4% in 1996. Deze daling viel samen met een geleidelijke toename van het politietoezicht. Desalniettemin zijn er in 1996 naar schatting minimaal 235 verkeersdeelnemers overleden en circa 2.000 in het ziekenhuis opgenomen als gevolg van alcoholongevallen. De maatschappelijke kosten van de alcoholonveiligheid bedroegen in 1996 naar schatting circa twee miljard gulden.

Veranderingen in het alcoholgebruik van verkeersdeelnemers en daarmee samenhangende veranderingen in de verkeersveiligheid zijn in Nederland alleen door middel van gedragsmetingen binnen redelijke termijn te detecteren.

Ongevallengegevens lenen zich minder goed voor dit doel; zij zijn niet alleen onvolledig maar ook in hoge mate onbetrouwbaar.

Enquêtegegevens zijn voor het vaststellen van alcoholgebruik door automobilisten evenmin bruikbaar, omdat mensen nu eenmaal niet erg betrouwbaar rapporteren over hun eigen gedrag, zeker niet als er min of meer een taboe op dat gedrag rust. Men is dan sterk geneigd sociaal wenselijke antwoorden te geven. Bij vroeger rij- en drinkgewoontenonderzoek werden beweerd en feitelijk gedrag gelijktijdig onderzocht; de discrepanties waren vaak zeer groot.

Sinds 1970 voert de SWOV in nauwe samenwerking met de politie bijna elk najaar een onderzoek uit naar het alcoholgebruik van de Nederlandse automobilisten, het onderzoek 'Rij- en drinkgewoonten'. Dit is een zogenaamd standaardonderzoek, dat het mogelijk maakt ontwikkelingen in het alcoholgebruik van automobilisten van jaar tot jaar op de voet te volgen.

De metingen worden uitgevoerd in vrijdag- en zaterdagnachten. Het onderzoek in Zeeland maakt deel uit van dit landelijke onderzoek. De opdracht voor het onderzoek in 1997 is aan de SWOV verleend door de Hoofdafdeling Basisgegevens van de Adviesdienst Verkeer en Vervoer van Rijkswaterstaat.

De onderzoeksgroep (automobilisten) en de onderzoekstijdstippen (weekendnachten) zijn indertijd uitgekozen op grond van hun grote bijdrage aan de alcoholonveiligheid. Bij tweederde van de geregistreerde alcoholongevallen in Nederland is het een automobilist die alcohol heeft gebruikt. En in weekendnachten gebeuren relatief veel alcoholongevallen: de vrijdag- en zaterdagnacht, die 7% van de totale week uitmaken, nemen 28% van de geregistreerde alcoholongevallen voor hun rekening. Andere perioden van de week met een relatief grote alcoholonveiligheid zijn de donderdag- en zondagnacht, de vrijdag-, zaterdag- en zondagavond (tussen 16.00 en 22.00 uur) en de zondagochtend (tussen 4.00 en 10.00 uur): 40% van de ernstig gewonde alcoholslachtoffers in 21% van de week.

Het onderzoek heeft een unieke tijdreeks gegevens over het alcoholgebruik van Nederlandse automobilisten opgeleverd. Die gegevens zijn zowel voor landelijk als regionaal verkeersveiligheidsbeleid van belang. Behalve in schriftelijke verslagen aan de landelijke en regionale opdrachtgevers worden de resultaten ook opgenomen in BIS-V, het geautomatiseerde Beleids-InformatieSysteem over ontwikkelingen in een aantal belangrijke aandachtsgebieden voor het verkeersveiligheidsbeleid.

Door de grote omvang van de steekproef zijn betrouwbare uitspraken mogelijk over ontwikkelingen in het alcoholgebruik, niet alleen op landelijk, maar ook op provinciaal niveau.

De feitelijke uitvoering van het onderzoek gebeurt door controleteams van de politie, volgens richtlijnen die de SWOV heeft opgesteld. Zonder de medewerking van de politie zou het huidige onderzoek niet mogelijk zijn. De SWOV is de politie dan ook dankbaar voor haar medewerking, en voor het enthousiasme en de zorgvuldigheid waarmee de metingen steeds opnieuw worden uitgevoerd.

Naast de metingen van het alcoholgebruik van automobilisten voert de SWOV sinds 1993 een korte enquête uit onder de contactpersonen bij de politie. Die is bedoeld om enig inzicht te krijgen in de aard en omvang van het politietoezicht en in eventuele veranderingen daarin. De vragenlijst is als *Bijlage 1* in dit verslag opgenomen.

2. Opzet en uitvoering van het onderzoek

2.1. Opzet

Het onderzoek naar het alcoholgebruik van automobilisten in de provincie Zeeland wordt steeds uitgevoerd door vier controleteams van de politie, zo goed mogelijk verdeeld naar urbanisatiegraad en geografisch gebied. De onderzoeksmetingen vinden plaats in vrijdag- en zaterdagnachten in het najaar. In 1997 zijn de metingen uitgevoerd in de nacht van vrijdag 3 op zaterdag 4 oktober, in de nacht van zaterdag 4 op zondag 5 oktober, in de nacht van vrijdag 24 op zaterdag 25 oktober en in de nacht van zaterdag 25 op zondag 26 oktober.

De Zeeuwse onderzoeksgebieden waren: in de vrijdagnacht Goes en Terneuzen, in de zaterdagnacht Walcheren en West-Zeeuwsch-Vlaanderen (Oostburg e.o.). Daarmee zijn metingen uitgevoerd in alle drie districten van de politieregio Zeeland.

Elk politieteam voert in principe per avond/nacht alcoholcontroles uit op zes verschillende locaties, die in overleg met de SWOV zijn uitgekozen.

Op iedere locatie wordt drie kwartier achtereenvolgend gecontroleerd, waarna het team zich verplaatst naar de volgende locatie.

Bij de controles houdt de politie willekeurige automobilisten staande, die een blaastest moeten afleggen op een draagbare elektronische ademtester. Bij het onderzoek wordt gebruik gemaakt van testers met cijfermatige uitlezing van een exact BAG-promillage (BAG = bloedalcoholgehalte; de wettelijke BAG-limiet ligt in Nederland op 0,5 promille). De testers die in 1997 zijn gebruikt, zijn van het fabrikaat Dräger, type Alcotest 7410 Plus. Voor het gebruik van deze testers heeft het Gerechtelijk Laboratorium van het Ministerie van Justitie toestemming verleend.

Van elke geteste automobilist registreert de politie het geslacht, de leeftijd en de uitslag van de test. Van overtredders die op het politiebureau de adem-analyse voor bewijsdoeleinden moeten ondergaan, registreert de politie bovendien de herkomst (dat wil zeggen de plaats waar zij alcohol hebben gebruikt: horecagelegenheid, sportkantine, bezoek of feestje, werk of thuis).

2.2. Uitvoering

De vier controleteams van de politie hebben in het najaar van 1997 in de provincie Zeeland 1.028 willekeurige automobilisten staande gehouden en getest. Het controleteam in Goes heeft de metingen voortijdig moeten beëindigen wegens gebrek aan mondstukken. Dit was het gevolg van een beoordelingsfout van de SWOV-begeleider. Om voor de ontbrekende periode te corrigeren zijn aan de oorspronkelijke Goese steekproef gegevens over die periode uit 1996 toegevoegd. Het betreft 36 records, waardoor de uiteindelijke steekproef voor heel Zeeland op 1.064 records werd gebracht. Deze correctie heeft wellicht geleid tot een lichte overschatting van het aandeel rijders onder invloed in Goes. Het effect hiervan op de uitkomsten voor heel Zeeland is verwaarloosbaar.

Voor het overige hebben alle vier Zeeuwse controleteams zich in 1997 strikt gehouden aan de SWOV-richtlijnen ten aanzien van controlelocaties en -tijdstippen.

2.3. Statistische analyse

De BAG-waarden van de automobilisten zijn ten behoeve van de analyse ingedeeld in vijf klassen:

1. < 0,2 promille (niet-drinkers);
2. 0,2-0,5 promille (lichte drinkers);
3. 0,5-0,8 promille (lichte overtreeders);
4. 0,8-1,3 promille (zwaardere overtreeders);
5. > 1,3 promille (zeer zware overtreeders).

De indeling in een BAG-klasse gebeurt in principe op basis van de uitslag van de ademtest op straat. Bij de automobilisten die op het politiebureau een ademanalyse voor bewijsdoeleinden hebben ondergaan, is het op straat gemeten BAG zonodig gecorrigeerd. De uitslag van de ademanalyse wordt daartoe eerst ontdaan van zijn correctiefactor. Vervolgens wordt daar een waarde bij opgeteld om te corrigeren voor de afbraak van alcohol in het tijdsbestek tussen de ademtest op straat en de ademanalyse op het bureau. De gemiddelde afbraak bedraagt 0,15 promille per uur.

De verzamelde gegevens zijn geanalyseerd met behulp van het log-lineaire analyseprogramma WPM (Weighted Poisson Model). Met behulp daarvan wordt nagegaan of er in het alcoholgebruik van de bestuurders verschillen bestaan naar jaar, gebied, dag en tijdstip, geslacht en leeftijd. In *Bijlage 2* wordt een korte toelichting gegeven op deze analysemethode.

In het kader van dit onderzoek is tweezijdig getoetst op 10%-niveau: voor een significant effect moet de χ^2 -waarde groter zijn dan 2.71 bij één vrijheidsgraad; de Z-waarde moet groter zijn dan 1.65.

De resultaten van het onderzoek worden in *Bijlage 3* gepresenteerd in de vorm van een tabellenoverzicht, waarop in het volgende hoofdstuk een korte toelichting wordt gegeven. Hoofdstuk 4 bevat conclusies en aanbevelingen.

3. Resultaten van het onderzoek

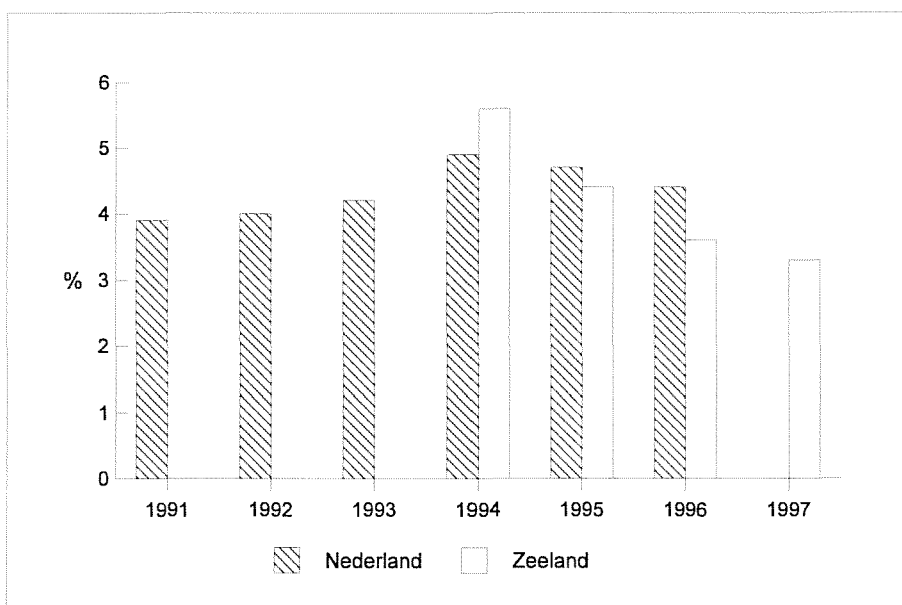
De resultaten van het onderzoek naar het alcoholgebruik van automobilisten in de provincie Zeeland worden in dit hoofdstuk besproken aan de hand van de *Tabellen 1 t/m 5* uit *Bijlage 3*. De resultaten van 1997 worden steeds vergeleken met de Zeeuwse en landelijke resultaten van 1996.

3.1. Alcoholgebruik naar dag van het weekend (tabel 1)

In 1997 zijn in de provincie Zeeland iets minder drinkers ($BAG \geq 0,2\%$) aangetroffen dan in 1996: 9,8% in 1997 versus 10,4% in 1996. Ook het aandeel overtreders ($BAG \geq 0,5\%$) is licht afgenomen: van 3,6% in 1996 tot 3,3% in 1997. In 1995 bedroeg het aandeel overtreders nog 4,4% en in 1994 zelfs 5,6%. De veranderingen tussen 1996 en 1997 zijn weliswaar niet statistisch significant, maar sinds 1995 vertoont het rijden onder invloed in Zeeland duidelijk een dalende trend. In de rest van Nederland is sinds 1995 eveneens een dalende trend merkbaar.

In heel Nederland bedroeg het aandeel overtreders in het najaar van 1996 4,4%. In Zeeland was het beeld in dat jaar dus iets gunstiger. Het landelijke percentage voor 1997 is nog niet bekend, maar het zal ongetwijfeld wat hoger uitvallen dan het Zeeuwse percentage.

In *Afbeelding 1* is de ontwikkeling van het aandeel overtreders in de provincie Zeeland en in heel Nederland sinds 1991 weergegeven. Er is in te zien, dat de Zeeuwse situatie in 1994 nog wat ongunstiger was dan de landelijke situatie, maar in 1995 en 1996 niet meer. In Zeeland is het rijden onder invloed dus wat sterker afgenomen dan in de rest van Nederland. De vergelijking met de landelijke situatie in 1997 kan pas worden gemaakt, wanneer de gegevens van alle provincies bekend zijn.

Afbeelding 1. Ontwikkeling van het aandeel rijders onder invloed in Nederland en de provincie Zeeland, 1991-1997.

Het aandeel zwaardere en zeer zware overtreeders ($BAG \geq 0,8\%$) in de provincie Zeeland was in 1997 met 1,9% groter dan in 1996 (1,6%), maar kleiner dan in 1995 (2,3%). Deze verschillen zijn overigens niet statistisch significant.

Het landelijke percentage zwaardere en zeer zware overtreeders bedroeg in 1996 2,1%.

Als we het rijden onder invloed in de provincie Zeeland per weekendnacht bezien, blijkt het in 1997 met name in de vrijdagnacht afgenomen te zijn (4,3% in 1997 tegen 3,7% in 1996). In de zaterdagnacht was er een lichte, niet significante toename, die louter het gevolg is van een toename van de steekproefomvang in West-Zeeuwsch-Vlaanderen (Oostburg e.o.). Ondanks de afname was het aandeel overtreeders in de vrijdagnacht in 1997 nog steeds groter dan in de zaterdagnacht, hetgeen overeenkomt met het landelijke beeld van de afgelopen jaren (landelijk was in 1996 in de vrijdagnacht 5,2% in overtreding en in de zaterdagnacht 3,7%).

3.2. Alcoholgebruik naar dag en onderzoeksgebied (tabel 2)

In 1997 is, evenals in 1996, het hoogste percentage overtreeders aangetroffen in Terneuzen. Maar in dat onderzoeksgebied heeft wel de sterkste afname plaatsgevonden: van 6,3% in 1996 tot 5,4% in 1997. Overigens is ook deze afname niet statistisch significant. In de drie overige onderzoeksgebieden zijn geen veranderingen opgetreden.

Vergelijken we het alcoholgebruik in 1997 in de drie districten van de politieregio Zeeland, dan blijkt er in Zeeuwsch-Vlaanderen (4,5%) significant meer onder invloed te worden gereden dan in het Oosterscheldebekken (2,9%) en op Walcheren (2,3%), maar het verschil is wel kleiner geworden dan in 1996.

3.3. Alcoholgebruik naar dag en tijdstip (tabel 3)

Naarmate het later in de nacht wordt, neemt in het algemeen het aandeel overtreeders toe. In 1997 was vóór middernacht het aandeel overtreeders in de provincie Zeeland op beide dagen significant kleiner dan na middernacht: respectievelijk 2,1% en 5,0%. In voorgaande jaren is zowel in Zeeland als in de rest van Nederland een soortgelijk verschil naar tijdstip geconstateerd. Vooral laat in de nacht neemt het verkeersaanbod sterk af, maar desondanks is het absolute aantal rijders onder invloed dan vaak even groot of zelfs groter dan vroeger in de nacht. De Zeeuwse situatie wijkt op dit punt niet af van het landelijke beeld.

Behalve de frequentie van alcoholgebruik neemt in het algemeen ook de zwaarte van de overtredingen toe naarmate het later wordt. Ook op dit punt wijkt Zeeland niet af van de rest van Nederland.

3.4. Alcoholgebruik naar geslacht en leeftijd (tabel 4)

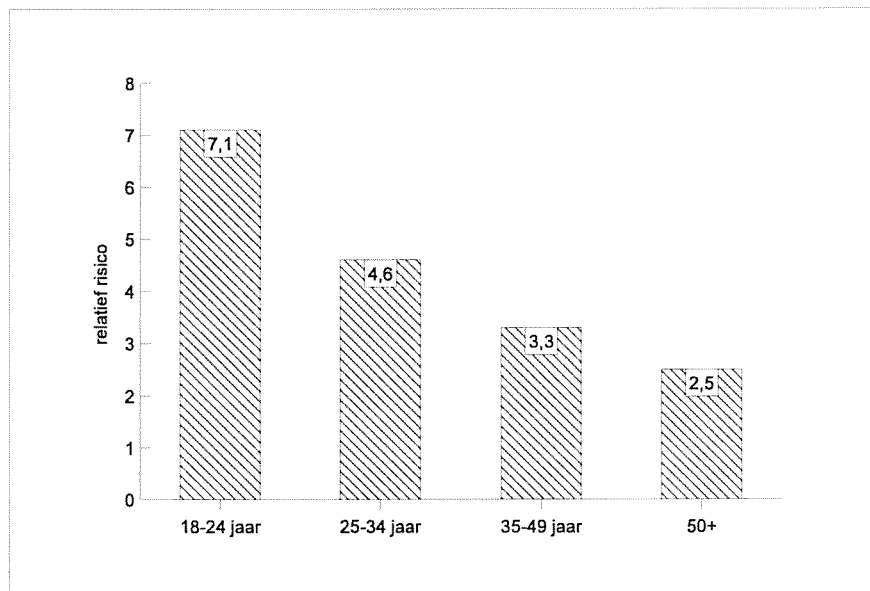
Mannelijke bestuurders waren in 1997 in Zeeland tweemaal zo vaak onder invloed als vrouwelijke: 3,8% versus 1,9%. In 1996 was het verschil tussen mannen en vrouwen, zowel in Zeeland als in de rest van Nederland, nog wat groter. Mannelijke bestuurders waren in Zeeland in 1997 minder vaak onder invloed dan in 1996 (4,2%), maar deze verandering is niet statistisch significant. Het aandeel vrouwelijke overtreeders in Zeeland is tussen 1996 en 1997 niet veranderd.

Bij de mannelijke bestuurders is in 1997 in Zeeland het hoogste percentage overtreders aangetroffen in de leeftijdsklasse van 35 t/m 49 jaar, namelijk 5,1%. Dat komt overeen met het beeld, dat al jarenlang in heel Nederland wordt aangetroffen. In Zeeland werden in 1996 de meeste overtreders aangetroffen onder mannen in de leeftijdsklasse van 25 t/m 34 jaar (7,6%), maar waarschijnlijk was dat een toevallige uitschieter.

De minste mannelijke overtreders zijn in 1997 aangetroffen onder de 50-plussers: 1,7%. Opmerkelijk is dat het aandeel overtreders onder jonge mannen van 18 t/m 24 jaar bijna tweemaal zo groot was, namelijk 3,3%. In eerdere jaren waren deze jonge mannen in het algemeen minder vaak in overtreding dan oudere mannen, zowel in Zeeland als in de rest van Nederland.

Bij de vrouwelijke bestuurders waren er in Zeeland in 1997, evenals in voorgaande jaren, geen significante verschillen naar leeftijd.

Het relatief grote aandeel jonge mannelijke overtreders dat in 1997 in Zeeland is aangetroffen, is zorgwekkend vanwege het sterk verhoogde ongevalsrisico van jonge bestuurders na alcoholgebruik. In Afbeelding 2 is die risicotoename grafisch weergegeven.

Afbeelding 2. *Toename van het ongevalsrisico van automobilisten bij een BAG > 0,5‰, per leeftijdsklasse (berekend op basis van ongevalsgegevens over 1996; risico bij BAG < 0,5‰ = 1).*

Daar komt nog bij, dat jonge bestuurders ook in nuchtere toestand al een veel grotere kans op een ongeval hebben dan oudere bestuurders. Deze combinatie van factoren leidde in 1996 tot een schrikbarend hoog aantal mannen tussen de 18 en 24 jaar die in Nederland slachtoffer werden van een alcoholongeval. Van alle overleden en in het ziekenhuis opgenomen slachtoffers van alcoholongevallen behoorde 24% tot deze categorie, die slechts 5% van de Nederlandse bevolking uitmaakt. Hun aandeel in de slachtoffers van verkeersongevallen waarbij geen alcoholgebruik in het spel was, bedroeg in 1996 12,5%.

In 1997 was 73% van alle gecontroleerde bestuurders in de provincie Zeeland van het mannelijk geslacht, tegen 72% in 1996. In heel Nederland bedroeg het aandeel mannelijke bestuurders in 1996 73%.

3.5. Herkomst van overtredders (tabel 5)

De herkomst van overtredders wordt geregistreerd vanaf een BAG van 0,7‰. Dat is de ondergrens waarbij een automobilist wordt overgebracht naar het bureau om de ademanalyse voor bewijsdoeleinden te ondergaan.

De herkomstverdeling van de 28 bestuurders die in 1997 een BAG \geq 0,7‰ hadden, is als volgt:

- horecagelegenheid (bar, café, restaurant, disco)	54%
- sportkantine	7%
- bezoek/feestje	14%
- werk/thuis	14%
- overig/onbekend	11%

Ten opzichte van 1996 is het aandeel 'horeca' (68% in 1996) iets afgenomen en het aandeel 'sportkantine' toegenomen (0% in 1996). Verder zijn er in de herkomst van de overtredders geen veranderingen van betekenis opgetreden. Ook in de rest van Nederland blijkt steeds ruim de helft van alle overtredders uit een horecagelegenheid te komen.

3.6. Enquêteresultaten

Ook in 1997 heeft de SWOV weer een korte telefonische enquête uitgevoerd onder de politiecoördinatoren van het SWOV-onderzoek. De enquête is bedoeld om een globale indruk te krijgen van het toezichtniveau en de aard van het toezicht op alcoholgebruik in het verkeer.

De enquêteresultaten per provincie zijn slechts beperkt bruikbaar vanwege de geringe steekproefomvang. Over de resultaten zal dan ook pas wat uitvoeriger worden gerapporteerd in het landelijke verslag dat na afloop van alle provinciale metingen wordt opgesteld.

De volgende globale resultaten van de Zeeuwse enquête zijn echter wel het vermelden waard:

- In het Oosterscheldebekken is het politietoezicht op alcoholgebruik in 1997 vrij fors toegenomen; in de drie overige onderzoeksgebieden is het ongeveer gelijk gebleven.
- Geplande aselecte alcoholcontroles met wat grotere teams zijn in 1997 op Walcheren gemiddeld eens per maand uitgevoerd, in Zeeuwsch-Vlaanderen eens in de twee maanden en in het Oosterscheldebekken eens in de vier maanden.
- In alle drie districten van de politieregio Zeeland is frequent aselect gecontroleerd door surveillanceteams, het meest systematisch in het Oosterscheldebekken (in elke nachtdienst vinden daar zogenaamde 'roadblock'-controles plaats, waarbij circa tien willekeurige automobilisten worden gecontroleerd).
- Alcoholcontrole bij ongevallen vond op Walcheren en in Zeeuwsch-Vlaanderen vrij systematisch plaats, maar in het Oosterscheldebekken nog voornamelijk bij voorafgaande verdenking van alcoholgebruik (vanaf 1 januari 1998 is het de bedoeling dat ook in het Oosterscheldebekken systematisch gecontroleerd gaat worden).

Resumerend: het lijkt erop, dat het niveau van politietoezicht in heel Zeeland in 1997 enigszins is toegenomen.

4. Conclusies en aanbevelingen

De resultaten van het SWOV-onderzoek in 1997 wijzen op een dalende trend van het rijden onder invloed in de provincie Zeeland sinds 1995. Dit verschijnsel doet zich in heel Nederland voor, maar in Zeeland lijkt de daling wat sterker te zijn.

4.1. Politietoezicht

Het niveau van politietoezicht is de afgelopen jaren in Zeeland gestaag toegenomen, zowel in het rijdende verkeer als bij ongevallen. De grootste preventieve werking is te verwachten van frequente aselechte alcoholcontroles, zoals binnen- en buitenlandse onderzoeken hebben aangetoond. Dergelijke controles zijn op het niveau van de basiseenheden echter moeilijk op een efficiënte wijze te organiseren vanwege de beperkte capaciteit die ervoor beschikbaar is. Samenwerking tussen basiseenheden, en liefst ook tussen districten, zou het mogelijk maken controleteams met een optimale omvang (van acht à tien personen) samen te stellen. Uit een oogpunt van efficiency verdient het aanbeveling het zwaartepunt van het toezicht te leggen bij die dagen en tijdstippen van de week waarop het meest onder invloed wordt gereden en ook de meeste alcoholongevallen gebeuren. Behalve de vrijdag- en zaterdagavond (tussen 22.00 en 4.00 uur) waren dat in 1996 in mindere mate ook de donderdag- en zaterdagavond, de vrijdag-, zaterdag- en zondagavond (tussen 16.00 en 22.00 uur) en de zondagochtend (tussen 4.00 en 10.00 uur). Ongelukkigerwijs is momenteel op de meeste van die tijdstippen de beschikbare politiecapaciteit betrekkelijk gering, terwijl de nieuwe arbeidstijdenwet dat probleem alleen nog maar groter gemaakt lijkt te hebben.

Dagelijks uitgevoerde, kortdurende alcoholcontroles door surveillanceteams kunnen een nuttige aanvulling vormen op geplande aselechte controles met grotere teams. Om het generaal-preventieve effect van die kleinschalige controles zo groot mogelijk te maken is het van belang dat ze aselekt en zeer opvallend (voor passerende verkeersdeelnemers) worden uitgevoerd.

4.2. Voorlichting en publiciteit

Vanzelfsprekend moeten ook voorlichting en publiciteit over de gevaren van rijden onder invloed en over het politietoezicht daarop een integraal onderdeel uitmaken van eventuele maatregelen en acties. Met name jongeren vanaf een jaar of vijftien vormen daarbij een belangrijke doelgroep. De verantwoordelijkheid voor educatie en voorlichting over de gevaren van rijden onder invloed ligt overigens niet alleen bij de overheid. Ook de producenten van alcoholhoudende dranken en horecaondernemers zouden op dit gebied een actievere rol kunnen en moeten spelen. Meer dan de helft van alle rijders onder invloed in weekendnachten komt immers uit een horecagelegenheid. We kunnen daarbij een voorbeeld nemen aan Vlaanderen, waar de horeca een belangrijke rol speelt in de zogenaamde Bob-campagnes. Deze campagnes, waarbij kleine beloningen worden uitgereikt, waren in eerste instantie gericht op het vooraf aanwijzen van een alcoholvrije bestuurder onder groepjes uitgaande mensen. Recent zijn de campagnes uitgebreid tot alle horecabezoekers die nog moeten rijden.

De horecaondernemer heeft in de Bob-campagnes een stimulerende en tot op zekere hoogte ook controlerende rol.

4.3. Wettelijke maatregelen

Verder lijken voor jonge bestuurders nieuwe wettelijke maatregelen geïndiceerd vanwege hun sterk verhoogde ongevalsrisico na het gebruik van alcohol. Uit verschillende buitenlandse onderzoeken blijkt, dat hun ongevalsrisico al merkbaar stijgt vanaf BAG-waarden van 0,2‰. Met andere woorden: de huidige wettelijke limiet van 0,5‰ is voor jonge bestuurders niet adequaat.

Vanwege het grote aandeel van vooral jonge mannen in de slachtoffers van alcoholongevallen verdient het aanbeveling voor jonge bestuurders een totaal verbod op alcoholgebruik in de wet op te nemen. De grens bij de ademanalyse voor bewijsdoeleinden moet dan om technische redenen waarschijnlijk op 0,2‰ worden gesteld en de selectiegrens bij ademtesten op straat op 0,5‰ (de huidige selectiegrens is 0,7‰).

De Europese Raad voor Transportveiligheid (ETSC) heeft in februari 1997 een Strategisch Verkeersveiligheidsplan voor de Europese Unie gepubliceerd, waarin voor beginnende bestuurders eveneens een wettelijke limiet van 0,2‰ wordt aanbevolen.

Vooruitlopend op een wetwijziging in deze zin, die waarschijnlijk niet op heel korte termijn is te realiseren, is een vergelijkbaar effect wellicht ook op eenvoudiger wijze te bereiken. Hiertoe volstaat een simpele wijziging in de uitlezing van de selectieapparatuur van de Nederlandse politie, in combinatie met nieuwe richtlijnen van het Openbaar Ministerie.

De selectie-apparatuur kan de uitslag van de test weergeven in de volgende drie klassen: < 0,5‰, 0,5-0,8‰ en > 0,8‰ (in plaats van de huidige drie klassen: < 0,7‰, 0,7-1,5‰ en > 1,5‰). Bij een uitslag tussen 0,5 en 0,8‰ zou de politie dan ter plaatse een rijverbod van bijvoorbeeld twee uur kunnen opleggen, dat bij navolging geen strafrechtelijke consequenties heeft. De pakkans zou daardoor aanzienlijk toenemen, niet alleen voor jonge bestuurders, maar voor alle bestuurders.

De werklust voor de politie neemt door zo'n maatregel per saldo niet toe. Weliswaar vergt het uitschrijven van rijverboden op straat enige extra tijd, maar daar staat tegenover dat bestuurders met een BAG tussen 0,7 en 0,8‰ niet meer naar het bureau vervoerd hoeven te worden om daar de ademanalyse voor bewijsdoeleinden te ondergaan. Uit het SWOV-onderzoek 'Rijen drinkgewoonten' blijkt, dat verdachten met een BAG tussen 0,7 en 0,8‰ circa 20% uitmaken van alle aangehouden verdachten, maar dat slechts een klein deel van hen (ongeveer één op de vijf) vervolgd kan worden voor rijden onder invloed.

Onderzoeksgebied:

Inwonertal:

Contactpersoon:

A. *Kunt u globaal aangeven, hoe het politietoezicht op alcoholgebruik in het verkeer zich in 1997 heeft ontwikkeld (ten opzichte van 1996):*

☐ toegenomen met	☐ minder dan 50%
	☐ 50-100%
	☐ meer dan 100%
☐ afgenomen met	☐ minder dan 50%
	☐ 50-100%
☐ gelijk gebleven	

B. *Zijn in 1997 in uw toezichtgebied de volgende soorten alcoholcontrole uitgevoerd:*

1. geplande **aselecte** controles met grotere teams:

- ja, namelijk (aantal)
- nee

2. **aselecte** controles tijdens de surveillance:

- ja, (bijna) dagelijks
- ja, incidenteel
- nee

3. alcoholcontrole **bij ongevallen**:

- ja, systematisch
- ja, incidenteel (alleen bij verdenking)
- nee

WPM-analyse biedt de mogelijkheid niet alleen de samenhang tussen twee variabelen (bijvoorbeeld 'jaar * BAG') te toetsen, maar ook die tussen drie of vier variabelen (bijvoorbeeld 'jaar * geslacht * leeftijd * BAG').

Elke variabele is opgedeeld in een beperkt aantal klassen. Ten behoeve van de analyse worden de klassen steeds in twee groepen onderverdeeld (gedichotomiseerd). Per variabele is het aantal opdelingen gelijk aan het aantal klassen minus 1. De klasse(n) met een positief teken wordt/worden steeds vergeleken met de klasse(n) met een negatief teken. Klassen met de waarde 0 worden niet meer in de analyse betrokken.

Bij een variabele als 'geslacht' (twee klassen) is er slechts één vergelijking mogelijk, namelijk tussen mannen en vrouwen. De 'designmatrix' voor de analyse is dan: 1 -1.

De variabele 'leeftijd' is in vier klassen ingedeeld. De designmatrix bevat drie vergelijkingen. Welke dat zijn, hangt af van de vooraf - al dan niet expliciet - geformuleerde hypothesen. In dit geval is op grond van bevindingen in de rest van Nederland gekozen voor de volgende 'designmatrix':

1	-1	-1	1	(jongeren en ouderen versus de middengroepen)
1	0	0	1	(jongeren versus ouderen)
0	1	-1	0	(de groep van 25-35 jaar versus de groep van 35-50 jaar)

Of er significante verschillen in de BAG-verdeling naar geslacht enzovoort bestaan, blijkt uit de chi-kwadraatwaarde die uit de analyse volgt, in combinatie met het bijbehorende aantal vrijheidsgraden (df). De bijdrage van de verschillende klassen aan een eventueel significant effect blijkt uit de standaardscore (= Z-waarde) per deelanalyse.

Het is mogelijk, dat uit een analyse volgt dat er in het geheel genomen geen significante verschillen zijn in de BAG-verdeling naar een bepaald kenmerk (bijvoorbeeld geslacht), maar dat er wel sprake is van een significant speciaal effect (bijvoorbeeld: onder de mannen komen verhoudingsgewijs meer zware overtreeders voor dan onder de vrouwen).

In het kader van het onderzoek naar het alcoholgebruik van automobilisten in de provincie Zeeland is tweezijdig getoetst op 10%-niveau: voor een significant effect moet de χ^2 -waarde groter zijn dan 2.71 bij één vrijheidsgraad; de Z-waarde moet groter zijn dan 1.65.

Bijlage 3

Tabellen 1 t/m 5

- 1a. *Alcoholgebruik naar weekenddag in 1996*
- 1b. *Alcoholgebruik naar weekenddag in 1997*

- 2a. *Alcoholgebruik naar dag en gebied in 1996*
- 2b. *Alcoholgebruik naar dag en gebied in 1997*

- 3a. *Alcoholgebruik naar dag en tijdstip in 1996*
- 3b. *Alcoholgebruik naar dag en tijdstip in 1997*

- 4a. *Alcoholgebruik naar geslacht en leeftijd in 1996*
- 4b. *Alcoholgebruik naar geslacht en leeftijd in 1997*

- 5a. *Herkomst van overtreders naar BAG-klasse in 1996*
- 5b. *Herkomst van overtreders naar BAG-klasse in 1997*

Dag	N	Bloedalcoholgehalte (BAG-‰)				
		0,2-0,5	0,5-0,8	0,8-1,3	≥1,3	≥0,5
Vrijdag	586	7,0%	1,9%	2,0%	0,3%	4,3%
Zaterdag	510	6,7%	2,0%	0,4%	0,4%	2,7%
Totaal	1096	6,8%	1,9%	1,3%	0,4%	3,6%

Tabel 1a. Alcoholgebruik naar weekenddag, 1996.

Dag en gebied	N	Bloedalcoholgehalte (BAG-‰)				
		0,2-0,5	0,5-0,8	0,8-1,3	≥1,3	≥0,5
<i>Vrijdag</i>						
Goes	363	5,8%	1,1%	1,9%	--	3,0%
Terneuzen	223	9,0%	3,1%	2,2%	0,9%	6,3%
Totaal	586	7,0%	1,9%	2,0%	0,3%	4,3%
<i>Zaterdag</i>						
Walcheren	350	6,3%	1,4%	0,3%	0,6%	2,3%
Oostburg e.o.	160	7,5%	3,1%	0,6%	--	3,8%
Totaal	510	6,7%	2,0%	0,4%	0,4%	2,7%

Tabel 2a. Alcoholgebruik naar dag en onderzoeksgebied, 1996.

Dag	N	Bloedalcoholgehalte (BAG-‰)				
		0,2-0,5	0,5-0,8	0,8-1,3	≥1,3	≥ 0,5
Vrijdag	591	6,4%	1,0%	2,0%	0,7%	3,7%
Zaterdag	589	6,6%	1,7%	0,7%	0,5%	2,9%
Totaal	1064	6,5%	1,4%	1,4%	0,6%	3,3%

Tabel 1b. Alcoholgebruik naar weekenddag, 1997.

Dag en gebied	N	Bloedalcoholgehalte (BAG-‰)				
		0,2-0,5	0,5-0,8	0,8-1,3	≥1,3	≥ 0,5
<i>Vrijdag</i>						
Goes	407	5,4%	1,0%	2,0%	--	2,9%
Terneuzen	184	8,7%	1,1%	2,2%	2,2%	5,4%
Totaal	591	6,4%	1,0%	2,0%	0,7%	3,7%
<i>Zaterdag</i>						
Walcheren	348	7,5%	1,4%	0,6%	0,3%	2,3%
Oostburg e.o.	241	5,4%	2,1%	0,8%	0,8%	3,7%
Totaal	589	6,6%	1,7%	0,7%	0,5%	2,9%

Tabel 2b. Alcoholgebruik naar dag en onderzoeksgebied, 1997.

Dag en tijdstip	N	Bloedalcoholgehalte (BAG-%o)				
		0,2-0,5	0,5-0,8	0,8-1,3	≥1,3	≥ 0,5
<i>Vrijdag</i>						
22-24 uur	310	5,2%	1,0%	1,6%	--	2,6%
00-02 uur	151	7,3%	3,3%	1,3%	0,7%	5,3%
02-04 uur	125	11,2%	2,4%	4,0%	0,8%	6,4%
totaal	586	7,0%	1,9%	2,0%	0,3%	4,3%
<i>Zaterdag</i>						
22-24 uur	267	5,2%	1,9%	0,4%	--	2,2%
00-02 uur	147	6,8%	1,4%	--	--	1,4%
02-04 uur	96	10,4%	3,1%	1,0%	2,1%	6,3%
Totaal	510	6,7%	2,0%	0,4%	0,4%	2,7%

Tabel 3a. Alcoholgebruik naar dag en tijdstip, 1996.

Geslacht en leeftijd	N	Bloedalcoholgehalte (BAG-%o)				
		0,2-0,5	0,5-0,8	0,8-1,3	≥1,3	≥ 0,5
<i>Mannen</i>						
18-24 jr	192	5,7%	0,5%	1,6%	--	2,1%
25-34 jr	224	10,7%	2,7%	3,1%	1,8%	7,6%
35-49 jr	209	6,7%	2,9%	0,5%	--	3,3%
50 jr e.o.	159	7,5%	1,9%	1,3%	--	3,1%
Totaal	784	7,8%	2,0%	1,7%	0,5%	4,2%
<i>Vrouwen</i>						
18-24 jr	78	3,8%	--	--	--	--
25-34 jr	99	4,0%	1,0%	1,0%	--	2,0%
35-49 jr	92	4,3%	2,2%	--	--	2,2%
50 jr e.o.	43	7,0%	4,7%	--	--	4,7%
Totaal	312	4,5%	1,6%	0,3%	--	1,9%

Tabel 4a. Alcoholgebruik naar geslacht en leeftijd, 1996.

Dag en tijdstip	N	Bloedalcoholgehalte (BAG-‰)				
		0,2-0,5	0,5-0,8	0,8-1,3	≥1,3	≥ 0,5
<i>Vrijdag</i>						
22-24 uur	347	6,1%	1,2%	1,7%	--	2,9%
00-02 uur	168	6,0%	1,2%	1,2%	1,8%	4,2%
02-04 uur	76	9,2%	--	5,3%	1,3%	6,6%
Totaal	591	6,4%	1,0%	2,0%	0,7%	3,7%
<i>Zaterdag</i>						
22-24 uur	329	5,8%	0,6%	0,6%	--	1,2%
00-02 uur	131	7,6%	1,5%	0,8%	0,8%	3,1%
02-04 uur	129	7,8%	4,7%	0,8%	1,6%	7,0%
Totaal	589	6,6%	1,7%	0,7%	0,5%	2,9%

Tabel 3b. Alcoholgebruik naar dag en tijdstip, 1997.

Geslacht en leeftijd	N	Bloedalcoholgehalte (BAG-‰)				
		0,2-0,5	0,5-0,8	0,8-1,3	≥1,3	≥ 0,5
<i>Mannen</i>						
18-24 jr	209	7,7%	1,0%	1,4%	1,0%	3,3%
25-34 jr	235	6,8%	1,7%	1,7%	1,3%	4,7%
35-49 jr	237	7,6%	2,1%	2,5%	0,4%	5,1%
50 jr e.o.	178	8,4%	0,6%	0,6%	0,6%	1,7%
Totaal	859	7,6%	1,4%	1,6%	0,8%	3,8%
<i>Vrouwen</i>						
18-24 jr	84	2,4%	1,2%	--	--	1,2%
25-34 jr	97	2,1%	2,1%	1,0%	--	3,1%
35-49 jr	100	6,0%	1,0%	1,0%	--	2,0%
50 jr e.o.	40	5,0%	--	--	--	--
Totaal	321	3,7%	1,2%	0,6%	--	1,9%

Tabel 4b. Alcoholgebruik naar geslacht en leeftijd, 1997.

BAG-%	N	Herkomst				
		Horeca	Sportkantine	Bezoek/ feestje	Werk/thuis	Anders/ onbekend
0,7-0,8	4	--	--	50%	50%	--
0,8-1,3	14	50%	21%	14%	14%	--
≥ 1,3	4	75%	--	25%	--	--
Totaal	22	45%	14%	23%	18%	--

Tabel 5a. *Herkomst van overtreders naar BAG-klasse, 1996.*

BAG-% _o	N	Herkomst				
		Horeca	Sportkantine	Bezoek/ feestje	Werk/thuis	Anders/ onbekend
0,7-0,8	5	20%	20%	--	40%	20%
0,8-1,3	16	50%	6%	19%	13%	13%
≥ 1,3	7	86%	--	14%	--	--
Totaal	28	54%	7%	14%	14%	11%

Tabel 5b. *Herkomst van overtreders naar BAG-klasse, 1997.*

